

A víra tvá tě podle Friela uzdraví

Z Ústí nad Labem (úterý) přes Ostravu (středa) do Prahy (čtvrtek) doputují spojené síly Činoherního studia, Divadla Petra Bezruče a Divadelního spolku Kašpar. Od 16. října představují tři herci tři scén ze tří měst společnou českou premiéru Léčitele irského dramatika Briana Friela. V překladu Ester Žantovské, v režii Filipa Nuckollse.

Monology na téma lidového, spíše duchovního než praktického léčitelství, vyjadřují ve spektru divadelního života buď narůstající zoufalství z podfinancování české kultury, již nezbyvá než se spojovat k přežití, nebo je výsledkem dlouhodobější spolupráce na ose české a moravské alternativy. Vypadlo z ní jen do sebe zahleděné Brno.

Tři v tom

Je třeba ještě podotknout: Premiéru Frielova Léčitele ohlásilo na internetu jako první Divadlo Soliteater v režii Jaroslava Kodeše, ale až na prosinec. Možná to napovídá, že jednoho z největších současných dramatiků britského souostroví (*1929) začneme konečně víc objevovat také v Česku.

Léčitel - to jsou bilanční vyznání à la these postav, které se na jevišti potkávají jen z vůle režiséra inscenace. Ten ve Frankově proslovu nechal Grace a Teddyho tiše přihlížet apoteóze zázračnosti, podle jiných jen šarlatánství a manipulaci.

Ti tři z různých úhlů nahlíží, každý po svém, společně sdílený prostor v uplynulém čase. Takže jsou vlastně stále spolu. Vyprávějí o stejných zázracích i karambolech, o lidské bídě, o mizérii velikášství, o jeho rubu na cestě k osamění. Oním guru kráčejícím od zázraku uzdravování k jeho fetišizaci a znehodnocování je Frank Jakuba Špalka (Kašpar). Věří léčitel sobě, nebo se spoléhá na náhodu a pravděpodobnost? Sebevědomí střídá životní nejistota a živoření; v metafoře severního konce světa, za kterým je už jen bídné nic.

Frankovou partnerkou je Grace Markéty Harokové (Bezruči). Aspoň ona mu věří? Jestli ano, její duši ubíjí samota vedle sebestředného solitéra. Jako by ti dva spolu sdíleli porozumění jen ve vzácných chvílích dílčí úspěšnosti. Městu a světu

Oživením chmurných bilancí je Teddy Matúše Bukovčana (Činoherák), člověk z té zvláštní trojice nejpraktičtější, vykládající léčitelství jednoznačně jako umělecký žánr, při troše štěstí i výdělečný. Všichni totiž rádi vzpomínají na plnou šrajtofli nejděčnějšího uzdraveného.

Možná by chvályhodnějším poselstvím „urbi et orbi“ tří scén bylo téma pichlavější. Činoherní studio i Divadlo Petra Bezruče takové inscenace umí. Při vší úctě k Frielovu dílu, také on dokáže napsat cajtštyky, Léčitel k nim ale nepatří. Míří k intelektuálně obrazné výlučnosti, což bude drhnout hlavně v přímočařejší Ostravě.

Celkové hodnocení: 55%

Jiří P. Kříž / Právo / 17. října 2012

Zázračný léčitel

Inscenace hry Briana Friela *Léčitel* je pozoruhodná už numerologicky: projekt tří divadel ze tří měst se třemi herci. Monodrama o zázračném léčiteli, jeho ženě a impresáři, kteří vyprávějí o putování po velšském a skotském venkově, nastudoval a titulní roli ztělesnil Jakub Špalek z pražského Divadelního spolku Kašpar, jeho partnery jsou Markéta Haroková z Divadla Petra Bezruče a Matuš Bukovčan z ústeckého Činoherního studia. Ostravská premiéra sugestivní psychologické studie se uskutečnila v komorním prostředí bezručovské Márnice 17. října.

Na temnou scénu plnou židlí obrácených k publiku přichází Jakub Špalek jako léčitel Frank Hardy a vypráví o tom, jak v dětství objevil svou vloh. Brzy odešel z domova a už dvacet let objíždí zapadlá velšská a skotská sídla, jejichž cize znějící keltské názvy si cestou opakuje. Najmou sál, vyvěsí plakát a pak přijde ta chvíle. Dohraje gramofon, on vstoupí do sálu a v jakémsi transu obejde přítomné. Je to jen show, někdy dojde k zázračnému uzdravení, většinou však ne, a tak pochyby nad svými schopnostmi zahání lahve whisky. Mluví o složitých vztazích s ženou a vzpomíná na okamžiky společného života, Černě oděná Markéta Haroková jako Grace vypovídá, jak s Frankem z domova uprchla, obdivovala ho i urážela, byla silnější, ale visela na něm, opustila ho a vrátila se. Mluví o mrtvém dítěti a potratech, o hlučném impresáři a jeho otravné gramodesce. Teď bydlí v Londýně, navštěvuje lékaře, ale už otupěla. Matuš Bukovčan jako impresáři Teddy se zamýšlí se nad životem s umělci, vážné věci nechtěně zlehčuje. Osvětluje vztahy léčitele a jeho ženy i klíčové události, které v jeho podání jejich osudy doplňují a naplňují...

Díla uznávaného irského dramatika Briana Friela (1929) jsou úspěšně inscenována v Británii i na Broadwayi, v českých divadlech se uvádí např. jeho hra *Proměny* a tragikomedie *Láska paní Katty*. Monodrama *Léčitel* se strukturou odlišuje, ve čtyřech postupných výpovědích se skutečná realita před divákem odhaluje až skládáním subjektivních úhlů pohledu tří postav, rekonstrukcí a doplněním toho, co bylo řečeno či jen naznačeno. Hra má vlastně dvě témata. Tím prvním jsou osudy postav, jejichž život byl svázán dlouhých dvacet let. Tím dalším je léčba vírou či autosugescí, jak ji třeba známe ze zázračných míst, kam putují postižení. Léčitel má podobný dar vzbudit v lidech víru a jako zázrakem je uzdravit, anebo, jak sám říká, smířit se s údělem, kterému vzdorovali. Ale vždyť podobně působí i umění s katarzním účinkem, takže lze hru chápat také jako meditaci nad odpovědností umělce ve společnosti.

Jakub Špalek suverénně ovládá svůj projev, nejprve klidný a vyrovnaný až malinko znuděný, zároveň z něj cítíme hrdost na své schopnosti i moc nad partnery, později i pochyby a traumata, a nakonec úlevu, s níž onoho krásného zářijového rána kráčí vstříc svému osudu. Z Markéty Harokové vyzařuje charisma tragické hrdinky, vzdělané ženy, která vše ovládá svou dostředivou silou, statečně přemáhá životní rány, ale nakonec se musí vyrovnat se samotou. Matuš Bukovčan ztělesnil impresária jako výřečného člověka z lidu, obdařeného zvláštním humorem a svéráznou filozofií. Svého hrdinu obdařil laskavými očima i ústy a zpěvavou intonací hlasu, jímž bez zastírání vylíčí události a dovypráví celý příběh.

Monodrama je náročný úkol pro režiséra a pro herce, ale i pro vnímání diváka. Nepřetržitý monolog je obtížná dramatická forma a jeho zvládnutí je pro herce velká výzva. Musí udržet neustálé soustředění diváka, ovládnout jej silou své osobnosti, být s ním spojen neviditelnou nití a vést s ním jednohlasý dialog. Inscenace *Léčitele* tyto požadavky splnila dokonale, každý ze tří herců má potřebné charisma, devízou je i dobrá artikulace, vždyť při minimu akce na jevišti záleží na každém slově. Takže opět jedno představení, které v myslí dlouho dožívá...

Jenom mezi židlemi

Na trase Ústí nad Labem - Praha - Ostrava probíhá čilá spolupráce už dlouho, zejména ovšem v podobě četných vzájemných hostování. Je to logické spojení: Činoherní studio, Divadlo Petra Bezruče a spolek Kašpar spojuje nejen srovnatelná velikost jeviště, ale i divácká adresa a ne snad hned podobné, ale přinejmenším kompatibilní poetiky. Nyní se tyto scény sdružily pro vytvoření koprodukční inscenace - a volba padla na třicet let starou hru Briana Friela Léčitel.

Režíruje Filip Nuckolls, z každého divadla přichází jeden herec: titulního kočovného "léčitele" Franka Hardyho hraje pražský Jakub Špalek, jeho ženu Grace ostravská Markéta Haroková a manažera Teddyho ústecký Matúš Bukovčan. Ty tři postavy spolu při svém kočování po skotském a velšském venkově cosi zažily, něčím si prošly a nějak (vesměs nejspíš ne moc dobře) to s nimi dopadlo - a ve třech půlhodinových monolozích (a jednom kratším čtvrtém) o tom ze tří různých úhlů pohledu vyprávějí.

Na jevišti zaznamenáme jen náznak scénografie (řady dřevěných židlí na jevišti odkazují k hledištím venkovských sálků), s jednoduchými dobovými kostýmy - zkrátka jde o divadlo literární, stojící bytostně na textu. Jeho interpretaci lze označit za vesměs adekvátní, ovšem nikterak brilantní: zejména Matúš Bukovčan je sice slušný herec, ale k nejlepším "šprechrům" českých scén vskutku nepatří, u Markéty Harokové zase občas zarazí náběh na vzláštně strojenou intonaci.

Koprodukční Léčitel neoslňuje technickou brilancí ani režijním pojetím - Nuckolls se omezuje na práci s textem a jednoduché aranžování v prostoru. Výsledek tak můžeme označit za celovečerní vyprávění mezi židlemi. S velkou pravděpodobností neurazí - ale míra případného nadšení je, obávám se, přímo úměrná tomu, jak koho příběhy téhle trojice zaujmou.

Michal Zahálka / Divadelní noviny / 19/2012